

รายงานสถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ระดับประเทศ ประจำปี 2548

ดัชนี

สุขภาพ

อาหาร

การศึกษา

ศาสนา

ความเชื่อ

สิ่งแวดล้อม

ที่อยู่อาศัย

บุคคล

ครอบครัว

ชุมชน

เศรษฐกิจ

การเมือง

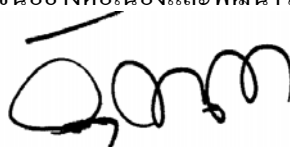
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

คำนำ

ด้วยการประเมินสถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นเรื่องที่ยาก กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อประเมิน วัตถุประสงค์สถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยนำดัชนีและตัวบ่งชี้ที่มีคุณค่า สามารถเล่า เรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมไทย การชูประเด็นปัญหา จุดอ่อนให้แก่ผู้กำหนดนโยบายและสาธารณชน กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดทำรายงานสถานการณ์ทางสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์ ระดับประเทศฉบับนี้ขึ้น ภายใต้โครงการพัฒนาระบบวิเคราะห์ข้อมูลด้านสังคม โดยนำ สารสำคัญจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ การระดมความคิดเห็น จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ ตลอดจนนโยบายยุทธศาสตร์ของกระทรวง การกำหนดกรอบแนวคิดของการสร้าง และรายงาน สถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ระดับประเทศ โดยมีการกำหนดองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ 13 ดัชนี และ 33 ตัวบ่งชี้

การจัดทำรายงานดังกล่าว มีการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่มีอยู่หลากหลายจากหน่วยงาน ต่าง ๆ เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี พ.ศ. 2547 ของกรมการพัฒนา ชุมชน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ ได้รายงานไว้อย่างเป็นระบบมากที่สุด และเป็นข้อมูลระดับภาคและระดับจังหวัดอย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบสารสนเทศนี้ เป็นเพียงตัวอย่างในการจัดระบบข้อมูลทุติยภูมิ การวิเคราะห์ และการรายงาน สถานการณ์ทางสังคมจากดัชนีและตัวบ่งชี้ ที่คัดสรรตามความเหมาะสมในช่วงเวลานี้นี้เท่านั้น ซึ่งในอนาคต อาจมีการลดหรือเพิ่มเติมดัชนีและตัวบ่งชี้ตามสภาพ และระบบวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมนี้ จะสามารถ รองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยบูรพา ในฐานะคณะที่ปรึกษา ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้กรุณาร่วมแสดงความคิดเห็นและ ให้ออกเสนอแนะ และหวังว่า รายงานฉบับนี้ จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการพัฒนาดัชนีและตัวบ่งชี้ ทั้งในด้าน ข้อมูลและเทคนิควิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งผลที่ได้จะช่วยให้ผู้กำหนด นโยบายของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานทุก ภาคส่วนของสังคม ร่วมกันบูรณาการงานให้สังคมไทยดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและพัฒนาได้

(นายวัลลภ พลอยทับทิม)

ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สิงหาคม 2548

บทสรุป

การประเมินสถานการณ์ทางสังคม และความมั่นคงของมนุษย์เป็นเรื่องที่ยากมาก ดัชนี และตัวบ่งชี้ ที่นำมาเป็นส่วนประกอบขององค์ประกอบต่างๆ มักถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการ ผู้กำหนดนโยบาย นักพัฒนา นักปฏิบัติ หรือแม้แต่ประชาชนทั่วไป แต่กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ หรือยูเอ็นดีพี ก็ยังมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและหาวิธีการใหม่ๆ มาประเมินวัดผลสถานการณ์ทางสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ตลอดมา ทั้งนี้เพราะดัชนีและตัวบ่งชี้ส่วนใหญ่ มีคุณค่า สามารถเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ได้อย่างมากมาย แต่ก็ยังมีจุดอ่อนอยู่มากเช่นเดียวกัน บางสถานการณ์ดัชนีและตัวบ่งชี้บางตัวอาจให้ค่าหรือผลโดยตรงกับสถานการณ์นั้นเป็นอย่างดี แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับไม่ส่งผลต่อสถานการณ์นั้นอีกต่อไป การเริ่มต้นเป็นความยากลำบาก หากไม่มีการก้าวเดินในก้าวแรกแล้ว คงจะไม่มีก้าวที่สองเป็นแน่นอน การดิ้นรนเพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จ และความก้าวหน้า หรือการวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์จะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ช่วยให้สังคมไทยดีขึ้นอย่างต่อเนื่องและพัฒนาได้

ในกรณีของ SDHSI ก็เช่นกัน ประโยชน์สำคัญที่สุดของ องค์ประกอบ ดัชนี ตัวบ่งชี้ เหล่านี้ คือ การระบุประเด็นปัญหา จุดอ่อนให้ผู้กำหนดนโยบาย และสาธารณชน ให้ความสนใจอย่างจริงจัง และเป็นรูปธรรม นอกจากนั้นยังอาจพัฒนาจุดที่เข้มแข็งของแต่ละเรื่องที่ยังสามารถพัฒนาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นได้ เพื่อผลในการพัฒนาสถานการณ์ทางสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทยให้ดียิ่งๆ ขึ้นด้วย

กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ หวังว่า SDHSI ในระดับจังหวัดและระดับภาค ที่นำเสนอในรายงานนี้ จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการพัฒนาดัชนีและตัวบ่งชี้ทั้งในด้านข้อมูลและเทคนิควิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งผลที่ได้จะช่วยให้ผู้กำหนดนโยบาย หน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงฯ หรือหน่วยงานอื่นๆ ทั้งเอกชนและภาครัฐ ร่วมกันบูรณาการงานให้เกิดผลดีแก่จังหวัด ภาค และประเทศไทยต่อไป

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ง
สารบัญแผนภูมิ	จ
สารบัญแผนที่	ฉ
สารบัญภาพประกอบ	ช
บทนำ.....	1
ความเป็นมา.....	1
ขอบเขตของการดำเนินงาน.....	2
กรอบแนวคิดของการสร้างและพัฒนาระบบวิเคราะห์ข้อมูลด้านสังคม ของประเทศไทย.....	2
ตัวบ่งชี้ (ข้อมูลทุติยภูมิ) แต่ละดัชนี	5
บทที่ 2 ดัชนีวัดการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	10
แนวคิดและโครงสร้าง SDHSI	10
วิธีการคำนวณ SDHSI	10
นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง	13
บทที่ 3 สถานการณ์สังคมไทย	28
สถานการณ์ของประชากรไทย ปี พ.ศ. 2548	28
โครงสร้างประชากร	30
สถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	55
องค์ประกอบที่ 1 ด้านสุขภาพและอาหาร.....	56
องค์ประกอบที่ 2 ด้านการศึกษา ศาสนา และความเชื่อ	62
องค์ประกอบที่ 3 ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม	73
องค์ประกอบที่ 4 ด้านส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชน	84
องค์ประกอบที่ 5 ด้านเศรษฐกิจและการเมือง	91

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 การวิเคราะห์ภาพรวมของประเทศ	96
เปรียบเทียบค่าดัชนีสถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	
ในระดับภูมิภาค	104
ข้อเสนอแนะ	106
บรรณานุกรม	107
ภาคผนวก	114
แหล่งข้อมูลระดับประเทศ	115
ชุดข้อมูลทุติยภูมิละดับประเทศ	118
คณะผู้ดำเนินงาน	135

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 โครงสร้างดัชนีองค์ประกอบของสถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (Social Development and Human Security Index) SDHSI มีทั้งหมด 5 ดัชนีองค์ประกอบ	11
2 ประมวลการประชากร จำแนกตามกลุ่มอายุทั่วราชอาณาจักร : ข้อสมมติภาวะเจริญพันธุ์ระดับปานกลาง	31
3 อัตราตาย และอายุคาดเฉลี่ยของประชากรไทย จำแนกตามเพศ	32
4 อัตราตายของมารดาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก	35
5 สาเหตุการตายของมารดา	36
6 สาเหตุการตายของทารก ปี พ.ศ. 2538-2539	38
7 สาเหตุการตายของคนไทย จำแนกตามเพศ ปี พ.ศ. 2545	43
8 อัตราการสูบบุหรี่ของประชากรไทย จำแนกตามพื้นที่	45
9 ภาวะโภชนาการเกินในเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลและประถมศึกษา	49
10 จังหวัดที่มีองค์ประกอบสุขภาพ และอาหาร ดีที่สุดและด่ำที่สุด	57
11 จังหวัดที่มีองค์ประกอบการศึกษา ศาสนา และความเชื่อ ดีที่สุดและด่ำที่สุด	69
12 จังหวัดที่มีองค์ประกอบที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ดีที่สุดและด่ำที่สุด	78
13 จังหวัดที่มีองค์ประกอบส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชน ดีที่สุดและด่ำที่สุด	87
14 จังหวัดที่มีองค์ประกอบเศรษฐกิจ และการเมือง ดีที่สุดและด่ำที่สุด	92
15 ดัชนีองค์ประกอบของสถานการณ์ทางสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ SDSHI รายจังหวัด	96
16 จังหวัดต่างๆ ตามลำดับดัชนีองค์ประกอบของสถานการณ์ทางสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ 5 ด้าน	101
17 ดัชนีองค์ประกอบของสถานการณ์ทางสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ SDHSI รายภาค	104
18 ข้อมูลพื้นฐานระดับประเทศ	119
19 ข้อมูลทุติยภูมิด้านสุขภาพและอาหาร.....	121
20 ข้อมูลทุติยภูมิด้านการศึกษา ศาสนา และความเชื่อ.....	125
21 ข้อมูลทุติยภูมิด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม.....	129
22 ข้อมูลทุติยภูมิด้านส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชน.....	131
23 ข้อมูลทุติยภูมิด้านเศรษฐกิจและการเมือง	133

สารบัญแนภูมิ

แนภูมิที่	หน้า
1 จำนวน และการการณัประชากรประเทศไทย ตั้งแตปี พ.ศ. 2438-2588.....	29
2 โครงสร้างของครัวเรือน ปี พ.ศ. 2542-2545	32
3 อัตราตายของประชากรไทย ระหว่างปีพ.ศ. 2527-2546 จำแนกตามเพศ	33
4 อัตราการตายของประชากรไทย จำแนกตามเพศและสาเหตุการตายเป็นรายโรค.....	33
5 สาเหตุการตายของมารดา	36
6 อัตราการตายของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ปี พ.ศ. 2544	39
7 อายุกับการป่วย ปี พ.ศ. 2546	41
8 การเข้าพักรักษาตัวด้วยโรคสำคัญในสถานบริการของกระทรวงสาธารณสุข.....	41
9 สาเหตุการตายของคนไทย จำแนกตามเพศ ปี พ.ศ. 2542	43
10 การฆ่าตัวตายในแต่ละวัย ปี พ.ศ. 2544	44
11 การสูบบุหรี่ของคนไทยอายุ 15-24 ปี	46
12 ปริมาณการสูบบุหรี่ของประชาชนไทย ปี พ.ศ. 2540-2546	47
13 การขาดแคลนสารอาหารในประชาชน ปี พ.ศ. 2540-2546	48
14 การตรวจพบการปนเปื้อนเชื้อโคลิฟอร์ม	50
15 อัตราผู้ติดเชื้อเอดส์ จำแนกตามอายุ	51
16 แนวโน้มอัตราผู้มีความพิการ	53
17 ร้อยละผู้มีความพิการ จำแนกตามอายุเมื่อพิการ	53
18 ร้อยละของประชาชนที่ออกกำลังกาย	54
19 ค่าเฉลี่ยดัชนีด้านสุขภาพและอาหาร	60
20 ค่าเฉลี่ยดัชนีด้านการศึกษา ศาสนา และความเชื่อ	71
21 ค่าเฉลี่ยดัชนีด้านที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม	82
22 ค่าเฉลี่ยดัชนีด้านส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชน	89
23 ค่าเฉลี่ยดัชนีด้านเศรษฐกิจและการเมือง	94
24 ค่าเฉลี่ยดัชนีด้านดัชนีรวม	99

สารบัญแนที่

แนที่	หน้า
1 ดัชนีด้านองค้ประกอบสุขภาพและอาหาร	61
2 ดัชนีด้านองค้ประกอบการศึกษา ศาสนา และความเชื่อ	72
3 ดัชนีด้านองค้ประกอบที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม	83
4 ดัชนีด้านองค้ประกอบส่วนบุคคล ครอบครัว และชุมชน	90
5 ดัชนีด้านองค้ประกอบเศรษฐกิจและการเมือง.....	95
6 ดัชนีรวม	100

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบที่	หน้า
1 องค์ประกอบ และดัชนีที่พัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดของระบบประเมิน ความมั่นคงของมนุษย์ในระดับครอบครัว.....	3
2 ความสัมพันธ์ระหว่างมิติด้านระดับข้อมูล มิติด้านระดับพื้นที่ และมิติด้านองค์ประกอบ	4